

Zdjęcia stereoskopowe

Witold Mikołajczyk

W poprzednich odcinkach cyklu „TEMATYKA otwarta...” przedstawiane były szczegółowo niektóre rodzaje materiału niefilatelistycznego, które mogą wzbogacić nasze kolekcje i eksponaty. Po tradycyjnych etykietach zapalczanych (TEMATICA, nr 37) i książeczkowych pudełkach od zapalek oraz opaskach z cygar (nr 38), przedstawiamy poniżej mało znane obiekty kolekcjonerskie, jakimi są bezdyskusyjnie zdjęcia stereoskopowe. (red.)

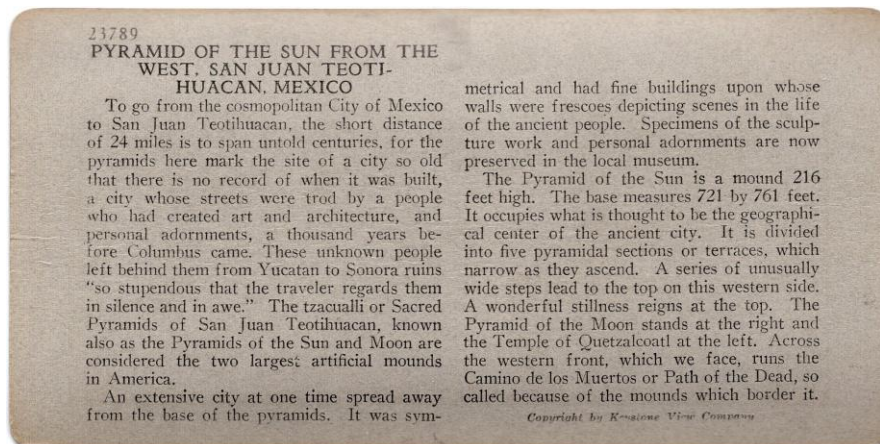

W anglosaskiej tradycji kolekcjonowania niekiedy używane jest określenie „efemery” – efemerydy. Służą one do określania starych przedmiotów papierowych, które były lub są z reguły wyrzucane, ale i kolekcjonowane. Do nich należą m.in. papiery firmowe, rachunki, druki reklamowe, listy, wizytówki, reklamy w czasopismach, katalogi, kalendarze, gazety, czasopisma ilustrowane, wszelkiego rodzaju kartki okolicznościowe, etykiety zapalczane, opaski na cygara i wiele, wiele innych.

W tej grupie mieszczą się również widokówki, które tak chętnie są wykorzystywane w eksponatach klasy otwartej. Wydaje się, iż przestaje już występować przekonanie, iż mogą one jedynie wypełnić obszar obecności materiału niefilatelistycznego w ekspozycji tej klasy. Ponieważ wśród wystawców jest to materiał znany i ceniony, nie wydaje się konieczne, aby mu poświęcać wiele miejsca [1]. Za najwartościowsze uchodzą widokówki wydane w latach 1898-1918, określane często, jako „złoty wiek widokówki”.

Warto jednak zwrócić uwagę na nieobecny czy pomijany materiał niefilatelistyczny w postaci zdjęć stereoskopowych. Początki historii stereoskopii sięgają końca XVI wieku, ale jej pełny rozkwit rozpoczął się od wynalezienia stereoskopu w 1838 r. przez angielskiego wynalazcę Charlesa Wheatstona i jego kolejnych ulepszeń, aż po cenione jeszcze w okresie międzywojennym fotoplastykony [2]. Postęp w dziedzinie fotografii, szczególnie zaś wynalezienie suchej kliszy szklanej z emulsją żelatynową, pozwolił również na masową produkcję zdjęć stereoskopowych.

W swoich zbiorach mam zdjęcia stereoskopowe związane z miejscami, które warto zobaczyć na żywo, a nie tylko na fotografiach, poczuć na miejscu ich klimat, zapach i historię. Znakomicie mogą być wykorzystane, jako materiał niefilatelistyczny w ekspozycjach o podróżach, historii materialnej, sztuce, cywilizacji, wierzeniach, archeologii itd. Wszystkie prezentowane poniżej zdjęcia o wymiarach 17,7 x 9,0 cm są wykonane przez amerykańską firmę Keystone View Company z siedzibą w Meadville (Pensylwania). Została założona przez B. L. Singley’a, który zaczynał jako sprzedawca w firmie Underwood & Underwood (amerykańska firma, która była wczesnym producentem i dystrybutorem obrazów stereoskopowych i innych fotografii, a później była pionierem w dziedzinie fotografii prasowej). Keystone View Company produkowała i dystrybuowała edukacyjne, komiksowe i sentymentalne zdjęcia stereoskopowe oraz stereoskopy od 1892 do 1963 r. W 1905 r. była to największa na świecie firma stereograficzna.

Ryc. 1 i 2. Piramida Słońca w Teotihuacan.

Wszelkie walory związane z kompleksem archeologicznym Teotihuacan dają wiele możliwości wykorzystania w ekspozycjach klasy otwartej np. architektury, bóstw, cywilizacji azteckich itd. Ponieważ układ budowli odzwierciedla proporcjonalnie układ słoneczny, znakomicie walory te mogą być włączone w ekspozycję astronomiczną lub kosmiczną.

Celowo pokazują również rewersy zdjęć, bowiem umieszczone są na nich opisy przedstawianych na awersie miejsc lub budowli (Ryc. 2). Te informacje mogą być wykorzystane w narracji, ale i do wskazania ścieżki dla dalszych poszukiwań związanych z danym miejscem, czy być inspiracją do pogłębienia tematu ekspozycji.

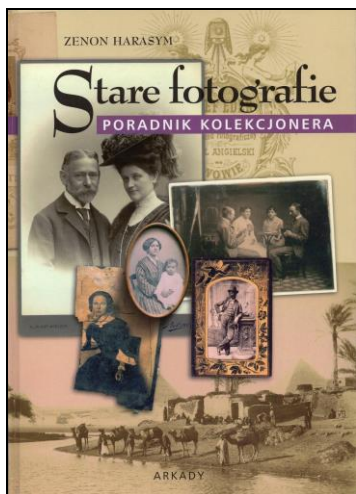
Ryc. 3. Świątynia miłości w Tadz Mahal, Indie.

Ryc. 4. Pagoda Kuthodaw znana jest jako największa na świecie księga w Mandalay (Birma). Złota świątynia otoczona jest 729 białymi kamiennymi stupami, zawierającymi marmurowe płyty, na których są wyryte teksty z Tipitaki (święte pisma buddyjskie).

Na portalach aukcyjnych można znaleźć wiele ofert sprzedaży zdjęć stereoskopowych. Na portalu www.allegro.pl, po wpisaniu w wyszukiwarkę słów: *zdjęcia stereoskopowe*, pojawiają się oferty zdjęć europejskich miast, polskich gór czy zdjęć z okresu II wojny światowej. Na równie popularnych portalach aukcyjnych www.ebay.com lub www.delcampe.net, po wpisaniu słowa: *stereoskopie*, wyświetli się wiele ofert, które można wykorzystać do różnorodnych tematów eksponatów.

Osoby zainteresowane wykorzystaniem fotografii w ekspozycji klasy otwartej mogą sięgnąć do wielu opracowań. Na uwagę zasługuje książka, której autorem jest Zenon Harasym, pt. *Stare fotografie. Poradnik kolekcjonera*, wyd. Arkady 2005.

Spis treści

Prehistoria	9
Wstęp	11
Proces fotograficzny	17
Diagnostyka	23
Kalotypia	33
Proces kolodionowy	41
Ambotypia	43
Panotypia	46
Fenotypia	49
Papiery solne, albuminowe, kolodionowe i zelatinowe	53
Specjalne techniki fotograficzne	59
Techniki oparte na sokach roślin	60
Cyanotypia i kalotypia	60
Platynotypia i palladotypia	63
Wielotypia	65
Techniki chromianowe	67
Technika pigmentowa	67
Technika gumowa	69
Technika olejowa	71
Panotypia	72
Techniki mieszane: srebrno-chromianowe	73
Technika bromolodionowa	73
Ochrona i czyszczenie	74
Diagnostyka	77
Fotografia na innych materiałach	83
Fotografia na porcelanie, szkło i emalia	86
Sensymalia	90
Isotypy i chloranum	91
Crocodarium	93
Fotografia na tkaninie	98

Clitell verne	95
Niekłóne techniki druku fotograficznego	96
Woodburytypia	101
Szwaldbrod	107
Heliogravura	111
Druki barwne	115
Fotografia stereoskopowa	115
Od pocztówki do fotografii artystycznej	129
Forma	134
Carte de visite i cabinet portrait	144
Fotografia kopertowa	171
Fotografia jako dokument życia społecznego	187
Fotografia artystyczna	195
Fotografia na pocztówkach	205
Opisany zdjęć jako obiekty kolekcjonerskie	209
Druk	210
Ramki i ramki	214
Albumy fotograficzne	216
Rizografia	222
Starobop	225
Identyfikacja i datowanie fotografii	227
Konserwacja zbioru	243
Przechowywanie i ekspozycje fotografii	253
Zakolekcjonowanie	257
Artykuły	264
Ważne daty w historii fotografii	262
Historia i ewolucja diagnostyki dającej się na zewnątrz polskich	268
Wybrane zbiory fotograficzne w danych muzeów publicznych	265
Zbiory fotograficzne w Polsce	266
Zbiory fotograficzne za granicą	267
Domniemy katalogi i galerie	269
Wybrane fotograficzne kluby kolekcjonerskie	270
Fotograficzne czasopisma historyczno-kolekcjonerskie	271
Bibliografia	271
Indeks osób	275

- [1] Poczynając od nr 8/2022 związkowego miesięcznika „Filatelista” jest zamieszczany cykl moich artykułów pod wspólnym tytułem „Klasa widokówek okiem filokartysty, deltiologa, kartofila”.
- [2] Szerzej o stereoskopii:

https://www.nexto.pl/upload/sklep/universitas/ebook/krakow_przez_uchylone_drzwi_przybyloslawomir_mikrut-universitas/public/krakow_przez_uchylone_drzwi-universitas-demo.pdf

